

СЕКЦІЯ 8 ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 336.64

Бассова О.О.

*кандидат економічних наук, доцент,
Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини
вищого навчального закладу «Університет «Україна»*

Іванова І.В.

*студентка
Миколаївського міжрегіонального інституту розвитку людини
вищого навчального закладу «Університет «Україна»*

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

IMPROVING FINANCIAL RESOURCES FOODS INDUSTRY

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена удосконаленню управління фінансовими ресурсами підприємств харчової промисловості, спрямованого на підвищення ефективності діяльності як передумови стабілізації й подальшого розвитку. Проаналізовано фактичний стан та ефективність управління фінансовими ресурсами підприємств харчової промисловості. Обґрунтовано систему заходів щодо підвищення результативності управління фінансовими ресурсами в умовах стабілізації діяльності. Наведені рекомендації управління фінансовими ресурсами є досить ефективними, що доведено та апробовано для ПАТ «Баштанський сирзавод». Завдяки впровадженню ефективної політики управління дебіторською заборгованістю на ПАТ «Баштанський сирзавод» підприємству вдасться залишитися фінансово стійким та прибутковим. Рекомендації носять універсальний характер та можуть бути впроваджені у діяльність підприємств харчової промисловості України, що підвищить ефективність використання фінансових ресурсів підприємств та їх загальну ефективність.

Ключові слова: фінансові ресурси, управління, власний капітал, залучений капітал, вартість, структура, ефективність, підприємства харчової промисловості.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена совершенствованию управления финансовыми ресурсами предприятий пищевой промышленности, направленного на повышение эффективности деятельности как предпосылки стабилизации и дальнейшего развития. Проанализированы фактическое состояние и эффективность управления финансовыми ресурсами предприятий пищевой промышленности. Обоснована система мер по повышению результативности управления финансовыми ресурсами в условиях стабилизации деятельности. Приведенные рекомендации управления финансовыми ресурсами являются достаточно эффективными, что доказано и апробировано для ПАО «Баштанский сырзавод». Благодаря внедрению эффективной политики управления дебиторской задолженностью на ПАО «Баштанский сырзавод» предприятию удастся остаться финансово устойчивым и прибыльным. Рекомендации носят универсальный характер и могут быть внедрены в деятельность предприятий пищевой промышленности Украины, что повысит эффективность использования финансовых ресурсов предприятий и их общую эффективность.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, управление, собственный капитал, привлеченный капитал, стоимость, структура, эффективность, предприятия пищевой промышленности.

ANNOTATION

The article is dedicated to improving the financial management of the food industry aimed at improving the efficiency of stabilization and as a prerequisite for further development. Analyzes the actual status and effectiveness of financial management of the food industry. The system of measures to improve the effectiveness of financial management in terms of stabilization. The recommendations of financial resources is very effective, proven and tested that PJSC "Bashtanka Cheese plant". Through the introduction of effective policy management of accounts receivable at PJSC "Bashtanka Cheese plant" company will be able to remain financially stable, and profitable. Recommendations are universal in nature and can be implemented in the activities of the food industry of Ukraine, will increase efficient use of financial resources and their overall business performance.

Keywords: financial resources, governance, equity, debt capital, cost structure, efficiency, food industry.

Постановка проблеми. У сучасних умовах функціонування підприємств оптимальне формування і використання фінансових ресурсів неможливі без організації раціональної системи управління. Від того, наскільки підприємство забезпечено необхідними ресурсами, залежить його платоспроможність, що значною мірою визначає фінансовий стан цього підприємства. Ефективне функціонування та стабільний розвиток підприємства прямо залежать від того, наскільки раціонально відповідальні співробітники розпоряджаються його фінансовими ресурсами. З одного боку, ситуація сприятлива, з іншого – підприємства, що використовують позиковий капітал, часто мають більш високий потенціал свого розвитку, але поряд з цим збільшується фінансовий ризик, виникає загроза банкрутства. І, як наслідок, виникає проблема формування оптимальної структури капіталу, яка б позитивно впливала на результати діяльності підприємств.

Оптимізація процесу управління фінансовими ресурсами підприємства визначається його основними завданнями. Ефективне управління

фінансовими ресурсами підприємства дає змогу визначити оптимальний обсяг та структуру оборотних активів; мінімізувати витрати на фінансування та підтримку певного їх обсягу; визначити аспекти управління чистим оборотним капіталом підприємства; забезпечити ліквідність та платоспроможність підприємства; сформувати оптимальний обсяг товарно-матеріальних запасів; оптимізувати управління дебіторською заборгованістю та грошовими коштами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Важливий внесок у дослідження теоретично-методичних та практичних засад управління фінансовими ресурсами зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як, зокрема, І.О. Бланк, М.Д. Білик, О.Д. Данилова, В.М. Родіонова, Ю.В. Петренко, Л.М. Єріс, О.М. Углярєнко, П.В. Ревенко, Б.А. Вольфман, Т.Н. Кисельова, П.А. Стецюк, О.Є. Гудзь, А.А. Марченко, О.Л. Кривоног, О.М. Ляшенко, М.Х. Мескон, Зві Боді, М.О. Кизим.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість розробок у цій сфері, науковці розглядають фінансові ресурси та управління ними по-різному. Крім того, за наявності великої кількості літературних джерел з тематики управління фінансовими ресурсами загалом залишається малодослідженою специфіка підприємств харчової промисловості.

Мета статті полягає у вдосконаленні управління фінансовими ресурсами підприємств харчової промисловості, спрямованого на підвищення ефективності діяльності як передумови стабілізації й подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Харчова промисловість є важливою сферою реального економічного зростання країни та задоволення визначальної частини потреб людини. Трансформація галузі до ринку об'єктивно зумовлена необхідністю розв'язання її вузлових проблем, а саме досягнення вищої економічної ефективності розвитку, підвищення якості та здешевлення продукції, поліпшення асортименту, рівномірного надходження продовольства протягом року та забезпечення його екологічної безпеки.

Харчова промисловість України в 2015 році налічувала 5 528 підприємств – юридичних осіб різних форм власності і господарювання. В галузі постійно зростає питома вага прибуткових підприємств (табл. 1). Так, за період 2010–2015 років загальний прибуток від операційної діяльності підприємств харчової промисловості збільшився майже удвічі, а саме від 10 525,2 млн. грн. у 2010 році до 19 667,3 млн. грн. у 2015 році. Питома вага прибуткових підприємств зросла з 60,3% до 72,3%. Проте пропорційно прибутковості зростає і збитковість підприємств харчової промисловості, а саме від 5 626 млн. грн. у 2010 році до 34 267,8 млн. грн. у 2015 році, або майже у 6 разів. Водночас питома вага збиткових підприємств зменшилась з 39,7% до 27,7% [4].

В умовах ринкового реформування харчової промисловості з початку 1990 років спостерігався постійний спад обсягів виробництва; лише у 1999 році у галузі започатковано позитивні зрушення.

З 2000 року до 2007 року обсяги виробництва у галузі зросли в 2,3 рази. У 2008, 2009 роках було відзначено незначне падіння обсягів промислової продукції, проте з 2010 року галузь стабільно нарощує виробництво, у 2011 році виробництво зросло на 6,9%, у 2012 році – на 1,7%. У 2013 році відзначено падіння на 3,6% у зв'язку зі зменшенням обсягів виробництва підакцизної групи товарів, цукру та олії. Проте порівняно з 2000 роком обсяги промислової продукції зросли в 2,7 рази. У 2014 році галузь знову нарощує обсяги промислової продукції, індекс промислової продукції виробництва хар-

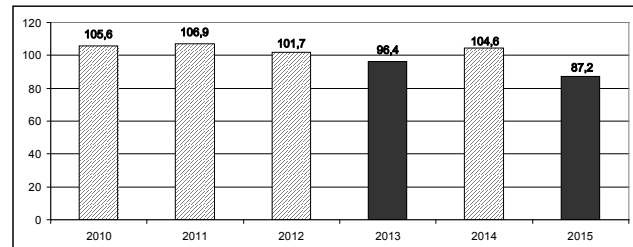

Рис. 1. Динаміка індексу виробництва продукції харчової промисловості за 2010–2015 роки (у % до попереднього року) [56]

Таблиця 1

Фінансовий результат операційної діяльності підприємств харчової промисловості України в динаміці [4]

Рік	Фінансовий результат, млн. грн.	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		у % від до загальної кількості	фінансовий результат, млн. грн.	у % від до загальної кількості	фінансовий результат, млн. грн.
2010	4 899,2	60,3	10 525,2	39,7	5 626,0
2011	4 772,4	59,5	12 235,3	40,5	7 462,9
2012	10 421,2	61,7	15 708,9	38,3	5 287,7
2013	9 447,9	62,9	14 816,5	37,1	5 368,6
2014	-14 723,6	62,4	13 887,8	37,6	28 611,4
2015	-14 600,5	72,3	19 667,3	27,7	34 267,8

чових продуктів, напоїв склав 104,6%. 2015 рік характеризується критичним падінням виробництва, а саме 12,8% (рис. 1).

Щодо місця галузі в промисловості України, то з 2012 року харчова промисловість вийшла на перше місце за обсягами реалізованої промислової продукції серед всіх галузей промисловості України. У 2012 році було реалізовано продукцію на суму 245,9 млрд. грн., що склало 18,2% в загальному обсязі. У 2013 році обсяги реалізованої продукції галузі склали 253,4 млрд. грн., або 19,3% від загального обсягу в Україні. У 2014 році реалізовано продукцію на суму 302,4 млрд. грн., що складає 21,5% в загальному обсязі реалізованої промислової продукції в Україні. У 2015 році обсяги реалізованої продукції галузі склали 398 млрд. грн., або 22,4% від загального обсягу в Україні. У структурі реалізованої продукції найбільшу питому вагу займають підприємства м'ясної і молочної промисловості, а також підприємства з виробництва цукру та напоїв.

Особливістю харчової промисловості є значна частка продукції, виробленої з давальницької сировини, що в загальному випуску борошна становить 75,3%, олії нерафінованої – 65,5%, крупи – 50,6%, цукру-піску, отриманого з цукру-сирцю тростинного чи бурякового, – 32,8%. Це дає змогу завантажити виробничі потужності і зберегти робочі місця.

Водночас відбувається формування організаційно-економічних зв'язків харчової галузі на принципово новій економічній основі. Нині майже 96,0% підприємств харчової промисловості належать до приватної форми власності, а до державної та державної корпоративної – лише 2,2%. У 2015 році приватні підприємства виробили понад 95,0% продукції галузі, державні та державні корпоративні – 4,8%, комунальні та комунальні корпоративні – лише 0,1%.

У харчовій промисловості України створені сприятливі умови для іноземних інвестицій, обсяги яких за останні 5 років зросли майже вдвічі. На розвиток галузі залучено майже 3 млрд. доларів США іноземних інвестицій, що складає 18,4% від обсягу прямих іноземних інвестицій у промисловість країни та майже 6% загального обсягу прямих іноземних інвестицій в економіку України.

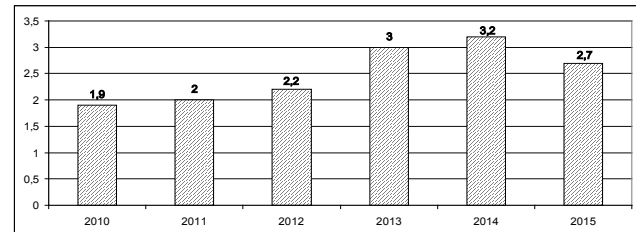

Рис. 2. Динаміка прямих іноземних інвестицій у харчову промисловість у 2010–2015 роках, млрд. дол. США (у % до попереднього року) [4]

Харчова промисловість є привабливим видом діяльності для підприємств малого бізнесу. Із загальної кількості економічних суб'єктів галузі понад двох третин становлять малі підприємства.

Стабілізація й подальше ефективне функціонування підприємств харчової промисловості, а також підвищення ефективності управління формуванням доходів від їх операційної діяльності неможливі без зміцнення їх ресурсного та фінансового потенціалу. Дослідимо стан, динаміку та структуру фінансових ресурсів підприємств харчової промисловості. У найбільш загальному вигляді аналіз фінансових ресурсів здійснюється у двох напрямках, а саме аналіз джерел їх формування та аналіз використання. Кожний із цих напрямів передбачає проведення загального та параметричного аналізу.

Таблиця 2

Склад, структура та динаміка фінансових ресурсів підприємств харчової промисловості України за 2013–2015 роки [4]

Склад джерел формування фінансових ресурсів і напрямів їх вкладення	2013 рік		2014 рік		2015 рік		Абсолютне відхилення суми		Відносне відхилення суми, %	
	Σ млрд. грн.	d., %	Σ млрд. грн.	d., %	Σ млрд. грн.	d., %	2015 року до 2013 року	2015 року до 2014 року	2015 року до 2013 року	2015 року до 2014 року
Джерела формування фінансових ресурсів										
Власний капітал	58,9	27,1	51,8	20,0	54,3	18,1	-4,6	2,5	-7,8	4,8
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	41,9	19,3	55,4	21,4	59,1	19,7	17,2	3,7	41,1	6,7
Поточні зобов'язання і забезпечення	116,3	53,6	151,4	58,5	186,4	62,2	70,1	35	60,3	23,1
Баланс	217,1	100	258,6	100	299,8	100	82,7	41,2	38,1	15,9
Напрями вкладення фінансових ресурсів										
Необоротні активи	73,9	34	86,3	33,4	94,7	31,6	20,8	8,4	28,1	9,7
Оборотні активи	143,2	66	172,3	66,6	205,1	68,4	61,9	32,8	43,2	19,0
Баланс	217,1	100	258,6	100	299,8	100	82,7	41,2	38,1	15,9

Загальний аналіз здійснюють для оцінки динаміки та структури основних складових капіталу й активів, а параметричний знаходить своє відображення у фінансових коефіцієнтах [2].

Проведений загальний аналіз джерел формування фінансових ресурсів і напрямів їх вкладення на прикладі підприємств харчової промисловості України, дані якого наведені в таблиці 2, свідчить про те, що:

1) відповідно до джерел формування фінансових ресурсів:

– для підприємств харчової промисловості України характерна перевага поточних зобов'язань у джерелах формування фінансових ресурсів;

– частка власного капіталу на підприємствах харчової промисловості незначна та зменшується протягом усього періоду;

– питома вага довгострокових зобов'язань коливається і практично дорівнює частці власного фінансування;

– динаміка джерел фінансування має сталу зростаючу тенденцію;

2) відповідно до напрямів вкладення фінансових ресурсів:

– ситуація з вкладенням фінансових ресурсів також однозначна: найбільшу питому вагу в складі активів підприємств харчової промисловості займають оборотні активи; їх питома вага є практично сталою величиною протягом періоду, що аналізується (амплітуда коливання по підприємствах України становить 1–3%);

– така ж ситуація склалася і з необоротними активами, які традиційно займають меншу питому вагу серед напрямів вкладень фінансових ресурсів підприємств харчової промисловості.

Отже, проведене дослідження фінансового забезпечення розвитку галузі відзначило стійку тенденцію зменшення обсягу власного капіталу у фінансуванні зростання необоротних та оборотних активів. Якщо у 2013 році власний капітал покривав 27,1% суми необоротних та оборотних активів, то у 2015 році – лише 18,1% (табл. 2). Така тенденція є свідченням зростання частки боргового фінансування в структурі джерел фінансування галузі, а як наслідок, і свідченням подальшого зменшення прибутковості її діяльності.

Щодо відповідності результатів діяльності підприємств харчової промисловості основній меті, то слід відзначити низьку їх при-

бутковість, або збитковість, та відсутність прибутковості в окремі періоди розвитку (2014–2015 роки) (табл. 3).

Дані таблиці 3 свідчать про загострення кризи в галузі у 2014 та 2015 роках. Підприємства харчової промисловості в ці роки отримали збиток, спостерігається стала тенденція скорочення рентабельності операційної діяльності.

Така ситуація є результатом внутрішніх тенденцій розвитку галузі та впливу факторів зовнішнього середовища. Отже, порівняння темпів зростання власного капіталу, активів, чистого доходу, фінансового результату до оподаткування підприємств харчової промисловості дає змогу виявити внутрішню тенденцію кількісного розвитку галузі.

Постійна збиткова діяльність підприємств поступово призводить до кризи їх неплатоспроможності. Адаже спочатку збитки, що виникають, покриваються за рахунок внутрішніх резервів (компенсаторних можливостей), а саме нерозподілених прибутків минулих періодів, ліквідної частини власного капіталу. Поступово внутрішні резерви протидії поточній збитковості вичерпуються, що зумовлює перехід до наступної фази розвитку кризи.

Узагальнюючи проведену оцінку стану та динаміки фінансових ресурсів підприємств харчової промисловості України, необхідно ще раз звернути увагу на значні негативні тенденції: суттєво скоротилось виробництво, особливо у 2015 році; зменшились фінансові результати діяльності підприємств; два з трьох досліджених років підприємства галузі спрацювали збитково; ріст фінансових ресурсів відбувається за рахунок росту поточних та довгострокових зобов'язань. Таким чином, виявлені негативні тенденції потребують подальшого більш поглибленого дослідження, яке нами буде здійснено за результатами діяльності такого підприємства галузі, як ПАТ «Баштанський сирзавод».

Значна частка капіталу ПАТ «Баштанський сирзавод» вкладена в оборотні активи, доля яких коливається в межах 63–81%. У фінансуванні господарської діяльності підприємства використовуються власні кошти, а також короткострокові та довгострокові зобов'язання, забезпечення. Частка власного капіталу постійно знижується, і вже у 2015 році в структурі капіталу підприємства вона становить 47,62% (рис. 3).

Таблиця 3

Динаміка фінансового результату до оподаткування, чистого прибутку та рентабельності операційної діяльності підприємств виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів у 2013–2015 роках [4]

Показник	Роки		
	2013	2014	2015
Фінансовий результат до оподаткування, млн. грн.	9 447,9	-14 723,3	-14 605
Чистий прибуток, млн. грн.	6 531,7	-16 906	-16 553,3
Рентабельність операційної діяльності, %	6,1	5,1	3,0

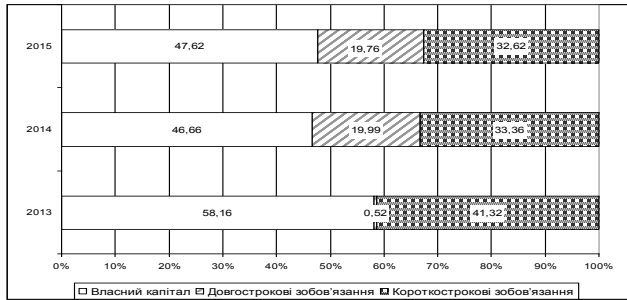

Рис. 3. Структура капіталу ПАТ «Баштанський сирзавод» у 2013–2015 роках, %

Відбувається поступове посилення залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування. В структурі власних фінансових ресурсів посилилась роль нерозподіленого прибутку, частка якого є лівовою весь період дослідження: 2013 рік – 93%, 2014 рік – 94,2%, 2015 рік – 94,1%. Взагалі нерозподілений прибуток є єдиною складовою власного капіталу, яка за досліджуваний період зазнала змін: у 2014 році – приросло характеру, у 2015 році – спадного. Оцінка ефективності використання власного капіталу засвідчила її погіршення (рис. 4).

За аналізований період на ПАТ «Баштанський сирзавод» сума залучених фінансових ресурсів збільшилась на 81,5%. В структурі залучених фінансових ресурсів ПАТ «Баштанський сирзавод» найбільшу частку складають поточні зобов'язання та кредиторська заборгованість. Аналіз ефективності залучених фінансових ресурсів показав також за всіма показниками рівень недостатнього або збиткового використання.

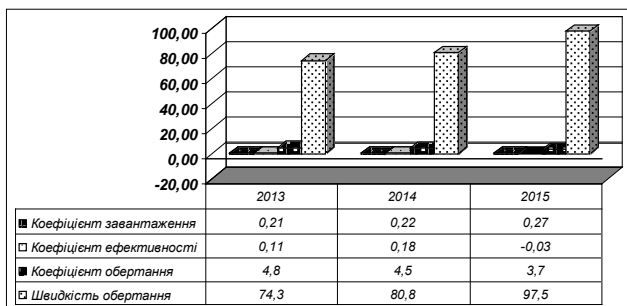

Рис. 4. Показники ефективності використання власних фінансових ресурсів ПАТ «Баштанський сирзавод» за 2013–2015 роки

Проведений аналіз ділової активності засвідчив скорочення всіх показників наведеної групи. Структура фінансових ресурсів на ПАТ «Баштанський сирзавод» визначена як незадовільна. Водночас 2013–2015 роки показали абсолютну фінансову стійкість, що притаманно тим підприємствам, які для фінансування запасів використовують тільки власні оборотні кошти. Наведені дані (рис. 5) свідчать про те, що на ПАТ «Баштанський сирзавод» найбільш ефективно використовувався капітал у 2014 році. В цей період спостерігаються найвищі показни-

ки рентабельності капіталу, власного капіталу та рентабельності реалізованої продукції.

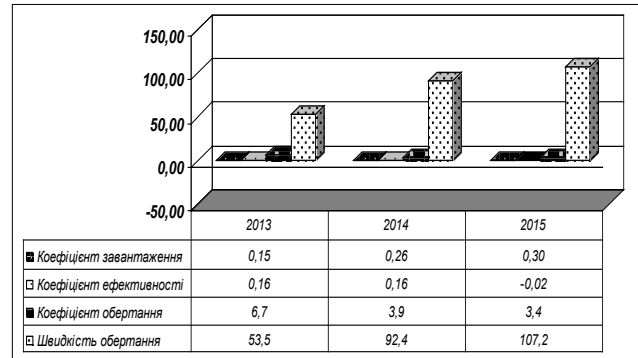

Рис. 5. Показники ефективності використання залучених фінансових ресурсів ПАТ «Баштанський сирзавод» за 2013–2015 роки

Поліпшення стану підприємств харчової промисловості залежить від системи напрямів, яка в нашій роботі спрямована на поліпшення фінансових ресурсів, на реінвестицію прибутку, а також збільшення і підвищення рентабельності власних фінансових ресурсів підприємств.

Процес оптимізації структури джерел фінансування підприємства є формуванням такого співвідношення власного і позикового капіталу, яке забезпечує досягнення максимальної рентабельності активів за мінімальної вартості джерел фінансування за умови достатньої фінансової стійкості, яка визначається сукупністю відповідних коефіцієнтів.

Для збільшення обсягів реалізації та запровадження ефективної системи управління розрахунками з покупцями на ПАТ «Баштанський сирзавод» було запропоновано три етапи управління дебіторською заборгованістю, які сприятимуть швидким термінам оплати за заборгованістю та збільшенню обсягу продажів: заходи, що гарантують розрахунок за товари та послуги суб'єктами ринку фінансових послуг; заходи, спрямовані на забезпечення виконання зобов'язання покупцем; заходи, спрямовані на самостійне повернення дебіторської заборгованості підприємством. Кожна з груп має як свої переваги, так і недоліки, а також залежить від факторів екзогенного і ендогенного впливу, що повинні бути враховані у процесі застосування. Для покращення фінансового стану підприємства та усунення ризику виникнення труднощів необхідно не лишати поза увагою стан дебіторської заборгованості. Так, за результатами якісного та кількісного аналізу дебіторської заборгованості ПАТ «Баштанський сирзавод» визначено, що її зростання є результатом неочікуваної кредитної політики.

Для управління дебіторською заборгованістю запропонована плаваюча ставка процентів при інкасації дебіторської заборгованості. Використання такої методики під час розрахунку процентної ставки за товарний кредит дасть можливість нейтралізувати інфляційний вплив;

Таблиця 4

Розрахунок ефекту фінансового левериджу ПАТ «Баштанський сирзавод» у 2013–2015 роках

Показники	Роки		
	2013	2014	2015
Ставка податку на прибуток, %	19	18	18
Валовий прибуток, тис. грн.	31 367	37 235	21 214
Середня вартість активів, тис. грн.	22 8031	34 5938	33 0654
Коефіцієнт валової рентабельності активів	13,76	10,76	6,42
Середня процентна ставка, %	10,85	3,63	13,81
Сума позикового капіталу, тис. грн.	95 412	184 531	173 195
Сума власного капіталу, тис. грн.	132 619	161 407	157 459
Ефект фінансового левериджу	1,69	6,68	-6,67

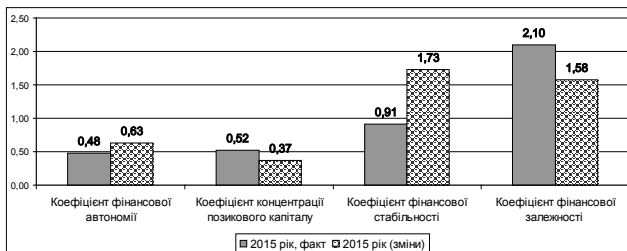

Рис. 6. Показники фінансової стійкості ПАТ «Баштанський сирзавод» у 2015 році з урахуванням запропонованих змін

залишити вартість товару незмінною, компенсувати вплив інфляції кредиторів за рахунок збільшення процента.

Визначено, що для ПАТ «Баштанський сирзавод» оптимальна структура капіталу досягається за таких значень: власний капітал – 70%, позиковий капітал – 30%, що визначено під час оцінки середньозваженої вартості капіталу та ефекту фінансового левериджу. Показник ефекту фінансового левериджу найнижче значення (-6,67) має у 2015 році, а найвище – у 2014 році (табл. 4).

Від'ємне значення фінансового левериджу у 2015 році спричинено розміщенням у 2014 році простих іменних облігацій з рівнем дохідності у 28% річних, які товариство почало погашати у 2015 році, що негативно відобразилось на великих фінансових витратах, рівні прибутковості підприємства та інших показниках фінансового стану. Доведено, що обрана політика фінансування підприємства з 2014 року є хибною для товариства та несприятливою для його подальшої діяльності. Для можливості фінансування зростаючої дебіторської заборгованості товариство було змушене залучати фінансові ресурси шляхом емісії облігацій. Тому використання пропозицій щодо управління дебіторською заборгованістю для ПАТ «Баштанський сирзавод» є життєво необхідним.

Наведені рекомендації управління фінансовими ресурсами є досить ефективними, що доведено та апробовано для ПАТ «Баштанський сирзавод» (рис. 6, 7).

Всі показники рентабельності є позитивними та значно збільшились порівняно з їх фактичними розмірами у 2015 році. Якщо ж ПАТ «Баштанський сирзавод» й надалі зберігатиме такі

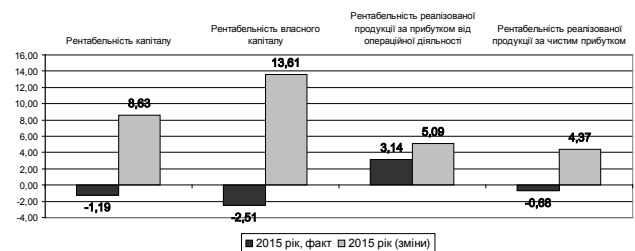

Рис. 7. Показники рентабельності ПАТ «Баштанський сирзавод» у 2015 році (фактичний та із запропонованими змінами)

ж показники прибутковості, вже у наступному плановому періоді товариство матиме близько 70% власного капіталу, що нами визначено як найбільш оптимальна частка власного капіталу для ПАТ «Баштанський сирзавод».

Висновки. Завдяки впровадженню ефективної політики управління дебіторською заборгованістю на ПАТ «Баштанський сирзавод» підприємству вдасться залишитися фінансово стійким та прибутковим. Рекомендації носять універсальний характер та можуть бути впроваджені у діяльність підприємств харчової промисловості України, що підвищить ефективність використання фінансових ресурсів підприємств та їх загальну ефективність.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

- Бердар М.М. Управління процесом формування і використання фінансових ресурсів підприємства : [підручник] / М.М. Бердар // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 5. – С. 133–138.
- Котляр М.Л. Аналіз фінансового стану підприємства / М.Л. Котляр // Фінанси України : науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал. – 2008. – № 5. – С. 99–104.
- Опарін В.М. Фінансові ресурси: проблеми визначення та розміщення : [навчальний посібник] / В.М. Опарін // Вісник НБУ. – 2000. – № 5. – С. 11–16.
- Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
- Хотомлянський О.Л. Теоретичні основи управління фінансовими ресурсами підприємств / О.Л. Хотомлянський // Актуальні проблеми економіки : науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал. – 2007. – № 2. – С. 145.